

1. ชื่อสมุนไพร ว่านสากเหล็ก (WAN SAK LEK)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Molineria la tifolia* Herb. ex Kurz ชื่อวงศ์ Hypoxidaceae
3. ชื่ออื่น จ้าลาน มะพร้าววนกุ่ม (เชียงใหม่), พรวานก พรวานกุ่ม (นครศรีธรรมราช), ละมโย (มาเลเซีย-นราธิวาส)
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ล้มลุก ลักษณะคล้ายพืชพวกปาล์ม

ใบ เรียงสลับติดกันที่โคนต้น แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปหอก พบเป็นร่อง ๆ ตามยาวคล้ายใบปาล์ม กว้างประมาณ 4 – 6 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30 – 40 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบแคบ ก้านใบยาว 25 – 30 เซนติเมตร โคนแผ่นกว้าง หุ้มลำต้น

ดอก มี 6 กลีบ สีเหลือง โคนเชื่อมติดกัน เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 – 2.5 เซนติเมตร ดอกออกรวมกันแน่นเป็นช่อรูปทรงกระบอก ปลายแหลม ยาว 5 – 7 เซนติเมตร กว้าง ประมาณ 4 – 5 เซนติเมตร

ผล ผลแก่สีขาวถึงแดง ขนาดยาวประมาณ 4 – 5 เซนติเมตร ส่วนที่ด้านข้างป่อง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร และค่อย ๆ เรียวไปทางปลายผล
5. ส่วนที่ใช้ทำยา ราก
6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา รากนำมารับประทานเป็นยาขับลม เช่น คลอดบุตรใหม่ๆ มดลูกลอย เพราะความอึกเสบ ทำให้มดลูกเข้าอู่
7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลการศึกษาวิจัยทางพีรคลินิพบพบว่า ใบและรากของว่านสากเหล็กมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสามารถยับยั้งการเจริญเติบโตของแบคทีเรียกลุ่มก่อโรคทางผิวหนัง *Candida albicans*, *Pseudomonas aeruginosa* และ *Staphylococcus aureus*

8. สารสำคัญ

รากของว่านสากเหล็กมีสารสำคัญ คือ 2,6-ไดเมทอกซี-เบนโซอิก แอซิด (2,6-dimethoxy-benzoic acid) และ บีตา-ซิโตสเตอรอล (β -sitosterol)

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พบแพร่กระจายในพม่า ตอนใต้ของไทย หมู่เกาะมาเลเซียและบอร์เนียว

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่ป่าดงดิบ ป่าชื้น สวนป่า สวนผลไม้
- ภาค ภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันตก
- จังหวัด นครศรีธรรมราช นราธิวาส เชียงใหม่ จันทบุรี ตรวด ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และกาญจนบุรี

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นเมืองทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร ไม่ใช่ทำเป็นอาหาร

12. การขยายพันธุ์

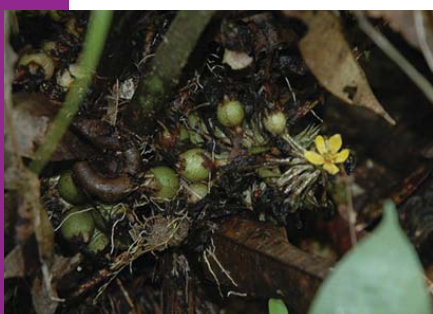
โดยการแยกหน่อและเพาะเมล็ด แต่นิยมการแยกหน่อมากกว่าการเพาะเมล็ด โดยการนำว่านสากเหล็กมาปลูก ในถุงเพาะชำก่อน ผสมดินกับปุ๋ยคอกและมะพร้าวสับ และนำหน่อว่านสากเหล็กมาปลูก โดยการตัดแต่งใบออกบ้าง เมื่อปลูกแล้วนำไปไว้ในเรือนเพาะชำ รดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ว่านสากเหล็กนิยมปลูกในฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม
- การเตรียมดิน ว่านสากเหล็กนิยมปลูกตามสวนผลไม้ หรือสวนป่า ไม่ชอบแดด หรือปลูกที่ร่มรำไรได้ต้นไม้ ควรขุดหลุมกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร ลึก 30 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักระหว่างต้น ประมาณ 30 – 40 เซนติเมตร
- วิธีการปลูก เมื่อว่านสากเหล็กอายุได้ 3 – 6 เดือน ลำต้นและรากก็แข็งแรง เอาลงปลูกได้ในหลุมที่เตรียมไว้แล้ว กลบดินแล้วกดให้แน่น รดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ถ้าแดดจัดก็ใช้ใบไม้ หรือแสลงพลาสติกพรางแสงไว้ในระยะแรกจนกว่า ว่านสากเหล็กเจริญเติบโตได้ดีแล้วจึงนำออก

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย ว่านสากเหล็กควรใส่ปุ๋ยเมื่อเตรียมดินพร้อมปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก และให้ปุ๋ยอีกครั้งหลังจากปลูกแล้ว 6 เดือน หรือให้ 2 – 3 ครั้งต่อ 1 ปี และควรเป็นปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักเท่านั้น
- การให้น้ำ ว่านสากเหล็กเป็นพืชชอบน้ำ ชอบพื้นที่ฝนชุกตลอดปี ถ้าฝนทิ้งช่วงก็ควรรดน้ำให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ
- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู ว่านสากเหล็กส่วนมากจะไม่มีโรคและแมลงมากนัก จึงไม่ควรใช้สารเคมี กำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- **ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว** เก็บเกี่ยวได้ทุกฤดูกาล นิยมเก็บเกี่ยวในเดือนธันวาคม – เมษายน
- **วิธีการเก็บเกี่ยว** ว่านสากเหล็กจะเก็บเกี่ยวเมื่ออายุ 1 – 2 ปี โดยการขุดรากลงไปตั้งแต่ช่วงโคนต้น หรือใช้มือถอน ว่านสากเหล็กรากจะยาวลงไปดินยาวประมาณ 20 – 30 เซนติเมตร พยายามอย่าให้รากขาดมากนัก
- **การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว** เมื่อได้รากว่านสากเหล็กแห้งมาแล้ว ตัดต้นเหนือดินทิ้ง แล้วนำรากมาล้างน้ำให้สะอาด แล้วนำมาตัดรากเป็นท่อน ๆ สั้นประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร และนำไปตากแดดให้แห้งประมาณ 7 – 10 วัน จนแห้ง หรือนำไปอบอีกครั้งจนแห้งสนิท
- **การบรรจุและการเก็บรักษา** เมื่อได้ว่านสากเหล็กแห้งมาแล้ว นำมาบรรจุถุงพลาสติกมัดปากให้แน่น แล้วนำส่งจำหน่ายต่อไป หรือเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิห้องปกติ (ว่านสากเหล็กไม่ควรเก็บเกิน 2 ปี จะมีแมลงปีกแข็งกัดกินได้)

16. การจำหน่าย

รากว่านสากเหล็กแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 300 บาท

รากว่านสากเหล็กสด ราคา กิโลกรัมละ 60-100 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข